

Om Kirkegaards-Kursus og Faginteresser

I gennem en Menneskealder har Spørgsmaalet om Uddannelse af dem, der har med Kirkegaarde at gøre, staaet paa Dagsordenen, udfra den naturlige Betragtning, at jo dygtigere man bliver, des bedre røgter man ogsaa sit Embede. Og er Embedet af den Art, hvor Indehaveren ovenikøbet ved personligt Arbejde skal skaffe sig det meste af sit Udkomme, er det dobbelt vigtigt, at han bliver dygtiggjort, idet han uden Dygtighed bl. a. ikke formaar at holde de mange Slags Konkurrenter ude, som bejler til et Gravstedspublikums Gunst.

Derfor har der da ogsaa været afholdt en Mængde Kursus i de Ting, der henhører under Kirkegaardene, og det er de kirkegaards-faglige Foreninger til uvisnelig Ære, at de stedse er gaaet mere ind for Dygtiggørelse af deres Medlemmer end for at drive den Slags Fagforeningspolitik, som kendes fra andre Omraader af Fagbevægelserne, og hvori det først og fremmest gælder at hæve Lønnen.

Saa vel *Foreningen af Kirkegaardsinspektører* som *Landsbygraverforeningen* har fra første Færd afholdt Kursus i dette eller hint Omraade, Kursus, der har kunnet vare en Dag eller har været blot et Par Foredrag, men som i de sidste Aar ogsaa er lagt i saadanne Rammer, at der gaar flere Dage for dem, der deltager deri.

Dette maa hilses med Glæde, og det er udmærket at lægge Mærke til, at Deltagerne i disse Kursus har kunnet opnaa økonomisk Støtte hos deres Arbejdsgivere, Menighedsraadene. Man er her altsaa fuldt paa det rene med, at de har en stor Værdi, — ogsaa for Arbejdsgiverne. — Nævnes maa det ogsaa, at der paa *Landbohøjskolen* undervises i Kirkegaardsforhold, og at en ikke uvæsentlig Del af de Timer, hvori der i Gartnerklasserne paa *Teknologisk Institut* undervises for saavel Arbejdsløse som ikke Arbejdsløse, anvendes paa Kirke-

gaards- og Gravstedsanlæg, udfra den naturlige Betragtning, at mange af Deltagerne paa Kursuset er kommet fra Kirkegaardene, — eller ønsker at komme til at arbejde der. Noget lignende kan siges om en af *Foreningen af danske Havebrugskandidater* oprettet Studiekreds.

I 1945 fandt *Akademiet for de skønne Kunster* det naturligt, at der ogsaa afholdtes et Kursus i Kirkegaardsvæsen paa Akademiet, og man udsendte Indbydelse til unge Havearkitekter paa begge Sider af Sundet. Dette Kursus (hvori deltog ca. 60) var saaledes ikke at betragte som et Kirkegaardslederkursus, men det talte dog naturligvis flere Kirkegaardsledere saavel blandt Kursisterne som (selvfølgelig) blandt Foredragsholderne.

Utvivlsomt har ogsaa dette Kursus gjort sin Gavn; der er Grænse for, hvormeget bl. a. de Studerende paa Landbohøjskolen kan faa at vide om Kirkegaarde, og det samme gælder paa andre Kursus, — og denne Viden kunde de og andre altsaa faa væsentligt suppleret.

Desværre blev et af de allermest brændende Spørgsmaal i vore Dages Kirkegaardskunst, nemlig Gravmælet og dets Forhold til Kirkegården (og Gravstedet), ikke behandlet i noget specielt Foredrag, hvorimod saa godt som alle Foredragsholdere naturligvis var nødt til ikke blot at strejfe det, men ogsaa at gaa ret stærkt ind paa Emnet under deres forskellige særlige Synsvinkler. Det maa formentlig være til netop dette Emne, der sigtedes, da Kursuslederen (Havearkitekt *C. Th. Sørensen*) ved Afslutningen nævnte, at det ikke havde været muligt at faa flere Foredragsholdere; men det er ubetinget beklageligt, at end ikke Akademiet for de skønne Kunster kan stille saadan noget paa Benene, idet en Udredning af det nævnte Forhold ikke alene savnedes paa dette Kursus, men

sandelig ogsaa savnes udenfor dette, hvor Kirkegaardsfolk af alle Slags øver deres daglige Gerning. Der ventes stadig paa *Billedhuggernes* oplysende og opdragende Indsats, i Kontakt med Havearkitekters og Kirkegaardslederes.

Det nævnte Kursus paa Kunstakademiet turde imidlertid ogsaa ses under et videre Perspektiv end Øjeblikkets, og det maa symptomatisk betragtes som ikke mindre end en Fastslaaen af en nutidig og fremtidig Praksis i Arbejdsdelingen mellem Bygningsarkitekter og Havearkitekter.

For unge Havearkitekter er dette maa-ske noget selvfølgelig, som der ikke er den fjerneste Grund til at opholde sig ved, men Folk med historisk Føling med Faget vil vide, at det er der i høj Grad. Vi behøver jo slet ikke at gaa saa langt tilbage i Tiden (som først i forrige Aarhundrede), hvor det var Arkitekten (*Ravert*) og ikke Lægen (*Bang*), der kom til at udforme vor første store udenbys Kirkegaard, Assistens Kirkegaard i København. Dette var aldeles ikke noget opsigtsvækkende, men derimod temmelig selvfølgelig; Kirkegaardsprojekter var baade her i Danmark og bl. a. ogsaa i det dengang saa hæderlige Kejser-Tyskland et Arkitekt-Arbejde. Og saadan var det i hvert Fald indtil for faa Aar siden ogsaa i Sverige, da Arkitekt-Navnene *Asplund*, *Leverentz* og *Wadsjö* endnu var et dygtigt virkende Trekløver (de to er nu døde). Ja, endnu saa sent som i Slutningen af Tyverne gik hos os en Bygningsarkitekt af med Sejren i en Kirkegaardskonkurrence i Kongens Lyngby. Ogsaa fra de aller seneste Aar er Kirkegaardsprojekter (derunder Mindelunden i Ryvangen) udformet af Bygningsarkitekter, uden at hverken Havearkitektstanden eller Akademiet vistnok har reageret der overfor.

At Havearkitekter til Udformning af Kirkegaarde (det være sig store eller smaa)

hellere ser valgt en Bygningsarkitekt end en, der *qua* sit Fag maa anses for at besidde væsentligt mindre Forstaaelse af disse særlige Opgaver, er soleklart, — skal der vælges imellem Landinspektører, Førstmænd, Skolelærere, Dræningsingeniører samt Kirkeværger af mange Slags (som vitterligt ogsaa projekterer Kirkegaarde) og Bygningsarkitekter, tjener det utvivlsomt Sagens Løsning bedst, om der vælges en af de sidstnævnte. Men Opgaven er dog alligevel mere et Havearkitektemne end et for Bygningsarkitekter.

Det er da ogsaa bekendt, at ikke faa Provster, som paa Embeds Vegne faar en Kirkegaardssag til Erklæring, kan finde paa at returnere utilfredsstillende Planer med Bemærkning om, at vedkommende Bygherre (Menighedsraad) maa søge Assistance hos en Havearkitekt, og til dette kan naturligvis Havearkitektstanden fuldt ud slutte sig. Og kommer et Spørgsmaal til at ligge, — ikke som et Valg imellem de foran nævnte Fagkategorier og Bygningsarkitekterne, men mellem Bygningsarkitekterne og Havearkitekterne, maa det formodentlig ogsaa hos andre end hos Provsterne, saasom hos Akademiets Folk i saavel snævrere som i videre Forstand, være fastslaaet, at det er Havearkitekterne, der maa henvises til og som maa vælges.

Naar man derfor nu kan konstatere, at denne Ændring af Fordelingen af Projekteringsopgaverne maa siges at være sanktioneret og derfor utvivlsomt vinder mere og mere Praksis, er Aarsagerne utvivlsomt flere. Men det kan næppe frakendes, at først afdøde Direktør *A. Bergs* Arbejde i Kommunaladministrationen og derefter afdøde Kommunegartner *G. N. Brandts* Indsats i Arkitektkredse samt *Foreningen for Kirkegaardskulturs* Propagandaarbejde i Menighedsraads kredse, ganske uafhængigt af hinanden og ved vidt forskellige Midler og Veje har ført til dette foreløbige Maal som et af Leddene i Forbedringen af dansk Kirkegaardskultur.